

ו קב חטים מצד זה וקב חטים מצד זה וקב אורז באמצע וכו'. מה שכתב דנקב אורז נאמנע אינן מצטרפין משנה נפרק נמלא דחלה (מ"ג): ומ"ש דקב ש"ג גוי או קב ש"ג חלה באמצע אינן מצטרפין. ירושלמי שם (ה"ג):

ז ומ"ש היה ביניהם קב ש"ג מין א' מחמשת המינין נדן או קב מש"ג אשה אחרת מצטרפין. גם זה שם ירושלמי:

ח קב ש"ג תבואה חדשה וקב ש"ג ישנה אין מצטרפין. משנה נפרק נמלא דחלה (מ"ד) קב חדש וקב ישן ששכבו זו בזו רבי ישמעאל אומר יטול מן האמנע ומכמים אוסרין ואיתמר עלה ירושלמי (שם ה"ג) יאות אמר רבי ישמעאל כוסמין ומטים ב' מינים הם על ידי שדומה לו את אומר מצטרף

חדש וישן לא כל שכן אמר רבי הילא טעמא דרבנן כוסמין ומטים ב' מינים הם ואין בני אדם טועים לומר שחורמין ומעשרין מזה על זה אבל ישן ומדש מין אחד הוא אם את אומר כן אף הוא סבור לומר שחורמין ומעשרין מזה על זה כלומר אם היה נוטל מן האמנע ולר"ך נון להפריש על כל אחד ואחד מעיסה אחרת שלא הורמה חלתה מחדש על החדש ומישן על הישן כן כתב ר"ש (שם ד"ה יטול) וכן כתב הרמב"ם (פ"ו ה"ד) וזה לשונו ולא יתרום מאמנע שתייהן אלא יבא עיסה אחרת חדש או ישן נון ויצטרף להם להשלים השיעור: ומ"ש היה קב חדש מצד זה וקב חדש מצד זה וישן באמצע מצטרפין. שם ירושלמי קב חדש מצד זה ומצד זה היינו לומר שאם היה ישן מצד זה ומדש מצד זה מצטרף מן האמנע וכן הם דברי הרמב"ם נפרק ו' מהלכות צבורים (ה"ו) ומשמע דהוא הדין לחדש מצד זה ומדש מצד זה וישן באמצע שהוא מצטרף דמאי שנה ומכל מקום יש לתמוה על רבינו למה שינה ממה שהוא ירושלמי:

אס אינן שיעור נחמין מכל מקום כלן שיש שיעור נחמין קב מצד זה וקב מצד זה נאמנע כאלו היו הקציים צמד והוא הדין של אשה אחרת: י קב ש"ג תבואה חדשה וכו'. משנה פרק רביעי דחלה פליגי בה רבי אלעזר נון ומכמים והלכה כמכמים דאין מצטרפין וירושלמי הקשה מין דחמין וקוסמין שני מינין הן ומצטרפין כל שכן חדש וישן דמין אחד הוא ומירך דהיא הנומנת דמין אחד הוא עשו הרחקה שלא יצטרפו כדי שלא יבא לטעום ולומר מין דמצטרפין שרי נמי למרום מן החדש על הישן שזה אסור מן הסורה כדלפינן מקרא (דברים כו יג) ללא עברתי ממזותיך אבל חמין וקוסמין ב' מינים הן ואין אדם טועה למרום מזה על זה הילכך שרי להצטרף ולא חששו שמה יבא ליה טעום:

יא היה קב חדש מצד זה וכו'. פירוש הכא לא חששו לטעום שהרי אין הישן נא אלא לררף המדש צמד כדי להפריש מן המדש בלא הישן:

יב העושה עיסה מהאורז והדגן וכו'. משנה פרק ג' דסלה העושה עיסה מן החמטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת וכו'. משנה נפרק ג' דחלה (מ"ו):

דרכי משה

(ב) וכתב הרא"ש בחשוכה כלל ב' סימן ב' דאם יש ביניהם דבר שכבר נתקן לא היה הפסק ומצטרפין נב):

פרישה

למוד לאפוקי כשכל א' מצי קב שאין שיעור חלה עד שצטרפו שלשמן יחד שלשמן נקרא המיוז על שם כוסמין שע"י מצטרפין. אשר"י ודמ יוסף מביאו פ"ט ועיין בדרישה: (יג) באמצע "או" קב ש"ג עכ"רם. כן נר"ך לומר: (יג) היה ביניהן קב ש"ג מין אחר. פירוש בן ר' קצין של חמין או קב משל אשה אחרת מצטרפין פירוש השמי קצין של חמין שהן מין אחד וק"ל: (יד) העושה עיסה מהאורז ומהדגן. אף על

דרישה

מחטין על השעורים דהא וזו כאילו תרם מהחטין על חצי כוסמין שהם מין חטין ומן השעורים על חצי שני שהן מין שעורים נן ואפשר לומר דהא אין מפרישין מחטין ושעורין על כוסמין כדלעיל בסמוך אבל אין ראייה משם דשם לש מכל מין שיעור חלה מה שאין כן כאן דנצטרפו יחד לשיעור:

הגהות והערות

מטן הא והקדש מצטרף כתב הרמב"ם טעמו "מפני שראיה לפרותה חייב בחלה". וכתב ע"ז הערוך השלחן (סעי' ב) דמירי שהקדישה משגלגלה דאם הקדישה מקודם ונגלגלה הגובר ואח"כ פראה פטורה כדתנן בפ"ג (מ"ג) וכמ"ש הרמב"ם בפ"ח (ה"ו): נן עיין מ"ש הט"ו (בסק"ה) והנקודות הכסף שם על דברים אלו: נא "או קב של גוי" כ"ה בדפוסים שלותיקי, ואדי אל חגיגארא וכת"י פרוז ולונדון ובטור שדפורי ב"ח. בשאר הדפוסים הגירסא קב של נכרי (ללא או) ולכן הגיה הפרישה (באות יב) "או קב של גוי" (בדפוס קניגסברג מילה זו מובאת בסוגריים מרובעים): נבן הרא"ש שם כתבה עפ"י המשנה בחלה (פ"ד מ"ג) "דבר שנטלה חלתו באמצע מצטרפים שכבר נחתיב בחלה" וכתב שם שכן פירש הר"ש שם: נגן בפור שדפורי ב"ח ובכת"י פרוז הגירסא כאן "של מין אחד" ובדפוס שלותיקי "של מין אחד משל חמשת המינים": נדן ור"ה הט"ו (בסק"ו) "פירוש בין שני קבין חטים היה קב אחד משאר חמשת המינים שאין להם צירוף לחיטין כגון שיפון או מין אחר שאין מצטרפין לחלה כדלעיל סעיף ב' מכל מקום לא חשיב כאן הפסק בין אלו שני קבין חטין כיון שעכ"פ גם זה הוא בר חיוב חלה ע"כ מצטרפים שפיר שני קבין חטין להרדי וכן אם מפסיק ביניהם קב משל אשה אחרת אין מבטלים הצירוף של שני הקצות אע"פ

At the beginning of this chapter, we noted that the reason one cannot be *mafrish challah* from one year's produce on another, is because *challah* is referred to in the *Torah* as *terumah*. Just like one cannot be *mafrish terumah* from one year's produce on another, so too one cannot do that for *challah*. While that is the standard assumption, one could argue that there is a fundamental difference between *challah* and *terumah*. The requirement to be *mafrish terumah* (essentially) begins when the produce reaches a given stage of growth, and therefore there is a certain logic to saying that produce from one year cannot be used for *hafrashah* on the previous year's growth. However, the mere growth of a grain does not at all obligate it in *hafrashas challah*, and that requirement only begins when one mixes the grain with water and begins to produce a batter. Therefore, if the grain's growth is insignificant for this *mitzvah*, could it be that – at least on a *d'oraisah* level – the entire prohibition of being *mafrish* from one year on the other does not at all apply for *challah*?¹⁵ In other words, “years” depend on when the produce grew, and the produce's growth is only relevant for the *terumah* obligation not for the *mitzvah* to be *mafrish challah*. If so, may be *mafrish* from one year's dough on the previous year's?

In fact, there is somewhat of a source that on a *d'oraisah* level there is no prohibition of being *mafrish* from one year on the next, as follows. Our halacha that one cannot be *mafrish* from one year's batter on the other is based on a *Mishnah*, and *Yerushalmi* on that *Mishnah* asks the following question:¹⁶ Although (for example) the standard rules dictate that one cannot combine wheat and spelt flour to create a *shiur challah*, there is also a secondary, more lenient, עריסותיכם system, through which they can combine under certain circumstances. When we discussed that halacha in Chapter 13, we noted that the עריסותיכם system states that batters which look like one another can combine to create a *shiur challah*.¹⁷ Thus, *Yerushalmi* asks, if wheat and spelt flour can combine because their batters look similar, then surely flours of the same grain but from different years should combine! The identical flours from different years (e.g., 5774 wheat

---

¹⁵ If this logic is correct, maybe the “year” for *hafrashas challah* should not depend on which grains grew in the same year, but rather on which grain/flour was kneaded in the same year! If so, every *Rosh Hashanah* one would be required to bake fresh *tevel matzah* for all the batters which will be made that year. On a commercial level, this would be easier to schedule than producing new *tevel matzah* when the new winter wheat comes to market, but would still present considerable logistical issues.

¹⁶ *Shulchan Aruch* 324:8 is based on *Mishnah, Challah* 4:4, and part of the *Yerushalmi* ad loc. is cited in *Shach* 324:16.

¹⁷ This contrasts with the standard system which says that grains can only combine if they are not *kilayim* with one another.

הקדש מצטרפות מפני שהיא ראויה לפדותה ותתחייב בחלה, ומבואר שעדיין יכול לפדותה ותתחייב.

ונראה לבאר דהירושלמי מיירי בהקדישה לאחר גלגול, ואע"ג שאם יפדנה תתחייב העיסה בחלה כיון שבשעת חובתה נתחייבה בחלה, מ"מ כל זמן שהעיסה ברשות הקדש פטורה אף אם הקדישה לאחר גלגול, שרשות הקדש פטורה. ולכן הוצרכו בירושלמי לטעמא דיכול לפדותה ולחייבה לומר שגם כשהיא ברשות הקדש ופטורה מחלה, כיון שיכול לחייבה בחלה מצרפת. ולפי"ז אם היתה העיסה ברשות הקדש בשעת גלגול, שאינה יכולה להתחייב שוב בחלה, אינה מצרפת ב' עיסות שמב' הצדדים לשיעור חלה. וגם נראה לחלק דמה שאמרו שעיסת הקדש מצרפת הוא דוקא בהקדש קדושת דמים שיש לו פדיון, אבל אם הקדישה קדושת הגוף שאין לו פדיון אינה מצרפת לחלה כיון שלא שייך בזה הטעם שאמרו בירושלמי שיכול לפדותה ולחייבה.

צירוף קב חדש וקב ישן

משנה ד' תנן, קב חדש וקב ישן שנשכו זה בזה רבי ישמעאל אומר יטול מן האמצע וכו'. מבואר דאע"פ שאינו מפריש שיעור א' מכ"ד מן החדש על החדש וא' מכ"ד מן הישן על הישן לית לן בה. והטעם בזה כיון ששיעור א' מכ"ד דרבנן, התירו להפריש מן האמצע, ולא הקפידו שיהא כל שיעור חלה מן החדש על החדש ומן הישן על הישן. וחכמים אוסרים. ובר"ש הביא מה שאמרו בירושלמי לבאר טעמם של חכמים, דחדש וישן מין אחד הוא אם אתה אומר שמפריש מן האמצע אף הוא סבור לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה. ומשמע שרק משום גזירה אסרו חכמים להפריש מזה

6 ויש לדייק כן בלשון המשנה (פ"ג, מ"ג) הקדישה עיסתה עד שלא גלגלה ופדאתה חייבת, ומשגלגלה ופדאתה, חייבת. ומשמע דדוקא אם פדאתה חייבת, אבל כל זמן שהיא ברשות הקדש פטורה, וכ"כ הרידב"ז בפ"ק דדמאי ה"ג ד"ה רבב"ח ובחוס' הרי"ד שם, אולם במעדני ארץ פ"ב מתרומות הי"א אות ג' הקשה ע"ז מהא דאיתא בתוספתא מנחות פ"ח הי"ד שאין מביאין מנחות מן הטבל, והטעם משום שאינו ממשקה ישראל (ע' זבחים פח.), והרי ברשות הקדש פטור ממצעשות, ושם הביא שהרש"ס (בפ"ד מפאה ה"ה ובפ"א מתרומות ה"ב) כתב להדיא דברשות הקדש גם קודם פדייה לא נפטר ממצעשות. ופי' הירושלמי כאן כתבו האחרונים לבאר באופן אחר, ראה הערה הקודמת. ובשיעורי רבנו (בפ"ג שם) כתב לבאר טעם פטור הקדש דכיון שאין לשום אדם בעלות על הקדש, אי אפשר להפריש ממנו ולכן פטור. והקש' הרצ"ש דלפי"ז צ"ע כשהקדישה אחר גלגול אמאי פטורה, הרי בשעת גלגול היה אפשר בהפרשה, ומשום שהקדישה אח"כ אמאי יפקע ממנו חיוב חלה מאחר שכבר נתחייב בשעת גלגול.

על זה, אבל שפיר מצטרפים לשיעור להתחייב בחלה מן התורה⁷, וכן כתבו הט"ז (ס"ק ח') והש"ך (ס"ק ט"ז) ביו"ד סי' שכ"ה, וצריך להפריש ממקום אחר מחדש על חדש ומישן על ישן

והרמב"ם (בפ"ז מהל' ביכורים ה"ד) כתב, עיסת חדש אינה מצטרפת לשל ישן אע"פ שהן ממין אחד, כדי שלא יאמרו תורמין מן החדש על הישן וכו'. וסתימת לשונו משמע שאין מצטרפין כלל להתחייב בחלה, וזה דלא כמו שכתבו הפוסקים שמצטרפין אלא שאין מפרישין מזה על זה, וצ"ע.

המפריש חלה מן הקב

שם תנן, הנוטל חלה מן הקב רבי עקיבא אומר חלה, וחכמים אומרים אינה חלה. ובירושלמי, חזרו לומר אינן דומין לא לפירות שלא נגמרה מלאכתן ולא לפירות שלא הביאו שלישי, אלא רבי עקיבא מדמי לה לאומר הרי זו תרומה על פירות האלו לכשיתלשו ונתלשו, ורבנן מדמין לה לאומר הרי זו תרומה על פירות אלו לכשיתלשו, וגירסת הראשונים והגר"א בדברי חכמים שמדמין לה לאומר הרי זו תרומה על פירות אלו מחוברין.

והנה דין השיעור הנצרך לחיוב חלה נדרש מקרא מראשית עריסותיכם תרימו תרומה, ומשמע שהוא דין בחלות הפרשה שלא תחול הפרשה אם אין בעיסה כשיעור חלה, ודומה לדין מחובר בהפרשת תרומה שלא חלה הפרשה בעוד הפירות מחוברין, ואין זה חסרון בשם פרי או בחלות חיוב תרומה, אלא שהוא דין בחלות שם תרומה. ומצינו בגמרא (מעילה יח:) דילפינן הא דאין מעילה אלא בתלוש מגזירה שוה מתרומה, ואם נאמר שבמחבר הוא חסרון בשם פרי או שעדיין לא נתחייבו הפירות

7 ובהגהות הרש"ש פ"ד מ"י נקט שחכמים פוטרם עיסה מחדש וישן לגמרי מחלה, שמדאורייתא אין חדש וישן מצטרפים כלל, וכדמצינו גבי מעשר בהמה (בכורות נז:) וגבי ראשית הגז (ע' חולין קלו.) דאין חדש וישן מצטרפים, ומה שאמרו בירושלמי בפ"ד ה"ב שחדש וישן מצטרפים הוא רק מדרבנן. ובעיקר הדבר, אם האיסור להפריש מן החדש על הישן הוא מן התורה או רק מדרבנן, יעויין בתורת הארץ פ"ד מאות י"ט ולהלן שהאריך בזה, ובלשון הרמב"ם דייק שהוא מן התורה, אך מלשון הירושלמי בפ"ד ה"ב משמע שהוא מדרבנן, וכ"כ שם (ובקונטרס אחרון שם) בשם ספר מלא העומר שהוכיח כן מהתוס' בבכורות (יב: ד"ה כיון), וכן הוכיח שם במלא העומר (יו"ד סי' שכו סק"ב) בשם מהרי"ל דיסקין מהגמ' בבכורות (נג:). ובתורת הארץ שם אות כ"א העלה שאף אם נאמר שהאיסור להפריש מן החדש על הישן מדאורייתא יש לחלק בין אם יש בכל אחד כשיעור שכ"א יש בו חיוב בפני עצמו, לבין אם אין בכ"א כשיעור ומצטרפין יחד לשיעור חלה שבזה מותר מה"ת להפריש מן החדש על הישן, כיון שכל חיובן בחלה הוא מחמת צירופן יחד ורק מדרבנן אסרו להפריש מזה על זה, ע"ש.

הבאין כאחד, דאיכא למילף חטאת מגזיר, והא
אצטריך יקדש לעשה, וקושיא זאת הקשה בשו"ת
בשמים ראש המיוחס להרא"ש, ותירוצו אינו
מובן כל הצורך.

קפ לשיטת רש"י, דבטע"כ ההיתר נעשה
איסור, ומצטרף להשלים השיעור, כגון בגזיר
ששרה פתו ביין, אפילו לרבנן דר"ע דלית להו
המל"א, יש לחקור, באיסור ואיסור כה"ג, כגון
חצי זית חלב וחצי זית דם שבלעו זמ"ז, אפשר
דלוקה שתים, משום חלב ומשום דם, דכל שיעור
מיקרי חלב ומיקרי דם משום טע"כ, וכן למ"ד,
המל"א בגזיר, ואכל ח"ז זג וח"ז חרצן בב"א,
ראוי ללקות שתים משום זג ומשום חרצן, דלפי
תוס', דההיתר נעשה איסור, א"כ כל הזית יש
עליו איסור זג ואיסור חרצן, ולרש"י דהיתר
אינו נעשה איסור ומ"מ משלים השיעור, וע"כ
חיובו הוא בשביל האיסור גרידא, דכשאוכל
שיעור שלם, חייב על כל משהו שבו, וא"כ ראוי
לחייבו משום זג ומשום חרצן.

קפא במהלוקת רש"י ותו' זבחים ע"ח.
דדעת רש"י, דהבטל גוסף על המבטל ומשלים
שיעורו, ושיטת תוס' דהבטל כמאן דליתא, ואינו
מצטרף להשלים השיעור, וכתבו דאפילו היתר
אינו מצטרף לאיסור כ"ש איסור לאיסור, ולכאור'
אינו מובן, מאי כ"ש, ונראה כוונתם, דהיתר אינו
מצטרף לאיסור ע"י ביטול ברוב, כמ"ש הר"ש
פ"ב דטבול יום, דאם יתערב ח"ש איסור אפילו
ג"ט בהיתר מ"מ אינו לוקה, דא"א שיהא ח"ש
בתערובות חמור יותר מח"ש בעיניה, דמ"מ לא
אכל אלא ח"ש איסור, וה"נ אפילו יתבטל ההיתר
באיסור, א"א שישלים השיעור ללקות כיון דאין
באיסור לבדו כשיעור, ולזה כתבו, דכ"ש איסור
באיסור, דבהיתר באיסור שייך ביטול יותר
מאיסור באיסור, דהא איסור באיסור פליגי,
ובהיתר באיסור ליכא פלוגתא.

קפב וביאור מחלוקת זו נראה, דרש"י
סובר, דדין ביטול הוא, שהמיעוט מתבטל לגבי
הרוב, כמו בצק שבסדקי עריבה דבטל לעריבה
ונעשה חלק ממנה, וה"נ, שם הרוב על המיעוט
דרובו ככולו, ואינו שייך לדין הלך אחר הרוב,
אלא לדין רובו ככולו, וכן בית שסיככו בזרעים,

בטלו הזרעים לגבי הבית, ודעת תוס' דביטול
בתערובות אינו מטעם רובו ככולו, אלא מדינא
דהלך אחר הרוב, והמיעוט אינו נעשה כהרוב,
אלא דאינו צריך לחוש להמיעוט וכמאן דליתא
דמי, ולכאורה נראה שיטה זו כדעת הרמב"ן,
דההיתר אינו נעשה איסור על ידי ביטול, אבל
בתוס' בכמה מקומות אין דעתם כן, אלא דגם
היתר נעשה איסור, כמו בבצל שעקרו בשביעית
ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עקרו מותר,
ובתוס' הקשו, נימא קמא קמא בטיל ונעשה
איסור, וצ"ל דמ"מ אינו מצטרף להשלים
השיעור, היכא דבאיסור לבדו ליכא שיעורא,
כמ"ש הר"ש, דא"א שיהא ח"ש בתערובות חמור
מח"ש בעיניה, ולדעת רש"י דההיתר מצטרף
להשלים השיעור קשה מדם תבוסה, נדה ע"א,
דטומאתו מדרבנן אפילו יצא רובו לאחר מיתה,
דרביעית שלימה דמת בעינן, כמ"ש רש"י שם,
ד"ה הרוק שיצא וצ"ע, וי"ל דדין שיעור לטומאה
חלוק מדין שיעור לאיסורין, דלענין איסור גם
ח"ש יש בו לאו דנבילה, אלא דאינו עובר עליו
משום דאכילת ח"ש לא שמה אכילה, ובאכל
ח"ש והקיאו וחזר ואכלו חייב, כמבואר ס"פ
גיד הנשה, אבל בנגע שני פעמים בח"ש טומאה,
אינו טמא, אפילו למ"ד יש נוגע וחוזר ונוגע,
הוא דוקא בנגע בשני ח"ש, אבל לא בנגע
בח"ש וחוזר ונגע באותו ח"ש עצמו, משום דח"ש
אין בו דין טומאה כלל, אבל באיסורין הגריעותא
רק במעשה האכילה ודין האיסור ישנו גם
בח"ש, אמנם זו אינה ראייה דהא דיש נוגע וחוזר
ונוגע הוא דוקא בנגע בשניהן בבת אחת,
כמבואר מלשון הרמב"ם ספ"ד מהל' טומאת
מת, ובנגע באותו ח"ש עצמו שני פעמים הוי
בזא"ז, מיהו אכתי אולי אפשר להוכיח, מנגע
בב"א שתי נגיעות בח"ש אחד דטהור, אבל
נראה להיפך, דגם בח"ש טומאה הגריעותא
רק בהנגיעה, דאם נאמר דח"ש אין עליו דין
טומאה כלל, ולא מפני חסרון נגיעה, א"כ מאי
מהני שנגע בשני ח"ש בב"א, הא מכל מקום
כל ח"ש בפני עצמו טהור הוא ונגע בשני
דברים טהורים, אלא ודאי, דח"ש לענין טומאה
הוא כמו ח"ש לענין איסור, דהח"ש עצמו יש
עליו דין טומאה גם לטמא אחרים, אלא דנגיעה

וין,
לה,
שה
גזר,
בר
זרת
זעת
זהא
זוק.
זרף
זשה
זלת
זיד,
זולה
זלה,
זול,
זלין,
זא"כ
זמ"א
זפול,
זמ"ש
זראנ
זפל,
ז.
זעה.
זעתי
זשר
זמו
זירוף
זידא
זאמת
זומר
זע"כ,
זע"כ,
זקצת
זמרא
זעה,
זקדש,
זלעה,
זאירי
זקשה,
זחבין

הלכות פסח סימן תנג

ד משנה פ"ג דהלכות חמץ... וכן מותר להשהות מיני קטניות בביית (ת"ה סימן קי"ג) וזרע אקליו"ל (מהרי"ל) ואני"ק... א"י נ"ד"ר אינן מיני קטניות (ד) [ג] (יג) ומותר לאכלן בפסח כן נ"ל: ב' העושה עיסה מן החטים ומן האורז... (יד) אם יש בה (ה) [ג] טעם דגן יוצא בה ידי חובתו בפסח: ג * "אם לא ביררו (טו) החטים מאכילה... (ו) עכבר (טז) אין בכך כלום: הגה (יז) וכן אם לא ביררו ממנו אומן דגן שלמנו (יח) מיהו לרי...

שערי תשובה

באר היטב

(ד) ומותר. ומ"מ לריכין בדיקה שלא יהא בהם א' מה' מינים: כחב צ"ג טוב להחמיר שלא לאכול עני"ס וקימ"ל עד יום אחרון של פסח כי אי אפשר לזכורם יפה. וט"ו כחב שמעתי שמתלקט אוחו שקורין קרא"ס קימ"ל מביאים אותו ממדינות אחרות אסור שגרעיני דומה לדגן אבל אוחו הנקרא פעל"ד קימ"ל מותר בפסח. והח"י כחב לע"ד אין להחמיר יותר דגם קטניות עצמן חומרה בעלמא הוא והבו דלא לוסף עלה: (ה) טעם דגן. ודוקא שיש בו כוונת זכא"פ מ"א. והח"י מחיר באורז אפילו אין בו כוונת זכא"פ: (ו) עכבר. דמעט רוק שפני עכבר אינו מחמץ חטה קשה ולכן אפילו אין ס' נגדן שרי דיעבד. וז"ל הוא כמבטל אסור לכתחלה דאין כוונתו לזכור אלא לטחון. רש"א ורמב"ן. והקשה פר"ח הלא מבטלו ק"פ וכולהו היחיד הוא. ומסיק הו"א ומערכו ע"מ לאכול בפסח הוא כמבטל אסור ע"ש. וח"י כ' ע"ש רמב"ן דנשיכות עכבר הוא כמי פירות] ואפשר דדוקא חטה אבל שעורה ממחר להחמץ. מ"א וע"ל סימן תס"ו ק"ד:

ואעפ"כ ורצון מקדימין לחרוך את הקאפי" קודם פסח וגם לעיין קודם שקולים אולם לזכור משם מערובות אורז ושאר מינים להיות נקיה מכל משום חומרה דפסח וזכרת טוב חנא עליהם ועי' בשו"י שם שכתב בט"י"א שמעתי שרבים פורשים לפי שיש חשש רמאות שמשחמטין בט"י"א ואח"כ חוזרים ומביאים אותם למכור ושמה נשמט חמלה עם חמץ וכן שמעתי משלמים וכן רבים לכן שומר נפשו ירחק מהם כי בפסח לריך הרחקה עפי כו' ע"ש ומ"מ נראה שאין לחוש לכלים שנחשב בהם ט"י"א או נשפך מהט"י"א לחוץ המכל רש ונהגין היחיד בט"י"א שגאה מן התגרים אשר צמדינות גידולם לנגם הבקאים מעידים שהוא כשר לפסח ע"י שמכירים במראה וטעם וריח שיש הבדל בין ט"י"א שנחשלה ונחשבה לבין הט"י"א הנאה כדרך גדלתה ולא שלט בה אור לזכור כלל: [ג] ומותר. ענה"ט וכתב בתשובת חיים שאל ח"צ ס' ל"ח שיש מין אחד נראה כמו קמח ונקרא בערים האלה סאג"ו וזה נעשה ממוח עץ של הינדיא ומותר בפסח אך בעיר לונדרים נחמכו לעשות כדמותו והוא מקמח חטים ונקרא אריגי"ה די סאג"ו ושל לונדרים ניכר לבקאים שנעשה מקמח זה שמעתי מגבר משכיל כו' ע"ש וכתבתי זה למען דעת לדקדק בדבר כי לפעמים חכמי הרופאים מניחים לוי שיש לו חולי ומיחוש לאכול סאג"ו ונריך לדקדק בפסח שהוא אותו הנא מעץ הינדיא לא זולתו: [ג] טעם דגן. ועיין בפסח שו"ת בית אפרים סימן י"ג שהארכתי בעניינים

ביאור הלכה

משנה ברורה

אלו ובסימן ר"ח כחבתי המורס משם פסקי דינים בקצרה ומשם הלמה

וע"כ אסרו כל קטניות עכ"ל שם ופירוש דבריו שיש מיני חטים שנשנה שאינה כמיקוה משמנת ונראה מיני זרעונים וע"כ אסרו כל מיני זרעונים: * אם לא ביררו החטים וכו'. מלשון זה משמע דלכתחלה לריך לזכור אותם הנשוכים מעכברים אבל בטור וכן בלבוש איתא שא"ל אפילו לכתחלה

חמץ דהא זית הוא חריף כמבואר לעיל בסימן תמ"ו ס"ה ודבר חריף אמרינן אגב דוחקא דכתיבת המכתשת נוחתה טעם ביחסי וליכא ס' ביחסי נגד הטעם וכדלעיל בסימן תמ"ו ס"ה ע"ש וע"כ בשמן זית לכו"ע לריך ליהדר שלא לתלות הנר בקרוב לשולחן שלא יעייף בעליהן מים דבשאר תבואה כה"ג אסור להשהות בה לא גורמן ע"ה. ומותר לאכלן בפסח. ומ"מ לריכין בדיקה (יב) שלא יתערב בהן אחד מה' מינים וע"כ י"א (יג) דטוב להחמיר שלא לאכול עני"ס וקימ"ל עד יום האחרון כי א"א לזכורם יפה ועיין בט"ו ות"י בזה: ב' (יד) אם יש בוה טעם דגן. ומשמע (יד) דלפי"ן אין בעיסה שיעור חטים שיהא כוונת זכרי אכילת פרס ג"כ יולא זה כשאוכל כוונת מן העיסה אע"פ שהעיקר בו הוא האורז ובאורז אינו יולא משום מלה דלעיל שאני כוונת כיון שמוזכרים ביחד טעם האורז להיות נגדר אחר החטים וכשמחמטין החטים מתחמץ ג"כ האורז ולהכי דינו כחטים (טו) וכ"ו בחטים ואורז אבל אם עירב קמח חטין עם קמח דוחן וכה"ג או אם עירב קמח של שאר מיני דגן עם קמח אורז ועשה ממנו מלה אינו יולא בה ידי מוצבו בשיש בה טעם דגן אלא"כ יש בה קמח דגן שיהא כוונת זכרי אכילת פרס דהיינו שכל פרס ממנה יהא בה כוונת מקמח דגן שבשיעור כוונת חשביני כל העיסה כולה כדגן ויולא ידי מוצבו (טז) בשאכל כוונת מן העיסה. וי"א שאפילו (יז) בחטין ואורז אין יולאין ידי מוצבו מלה אלא בשיש חטים באורז כדי אכילת פרס ובשאר מיני דגן אפילו כדדי אכילת פרס נמי לא מהני לאחשובי כל העיסה ככולה דגן אינו (יח) אלא"כ יש רוב דגן ומיעוט אורז או שאר מינים דלא בטל האורז ברובא והוי ככולה דגן (יט) ולכתחלה נכון להחמיר בשל תורה ככשרא האחרונה (כ) וכשעת הדחק יש לסמוך אסגרא ראשונה: ג' (טו) החטים. וה"ה (כא) שאר מיני דגן: (טז) אין בכך כלום. שאין הגרגיר מחמץ ממיעוט רוק שפני העכבר ולכן (כב) אפילו אין ששים נגדן שרי דיעבד ועיין לקמן סימן תס"ו מדין אכילת עכבר בקמח ומש"כ שם: (יז) וכן כו' שצמח (שקורין אים גיוואקסין) ר"ל דאף שדגן שלמנו מחמת לחלוטית הארץ הוא חמץ גמור מ"מ כשלא בירר אין לאסור לפי שמצטנלין בתוך החטים הכשרים (כג) ומותר לטוחן הכל ביחד. והסכמת (כד) הרבה אחרונים דמותר לאפות אפילו בפסח ואף דפסח אסורו צמחהו כבר נחבטל קודם פסח בשיש וקמח בקמח מקרי לה בלה ואינו חוזר וניעור (כה) מיהו בעל נפש יחמיר לעצמו לאפות קודם פסח כשיש מלומחים: (יח) מיהו צריך לראות וכו'. קאי (כו) רק אדגן שלמנו

שער הציון

מתרגם: ("שנת. למח לתבליו) ("למח וגלל

(יא) מ"א: (יב) ט"ו וש"א: (יג) מ"א בשם י"ג: (יד) כ"כ האחרונים: (טו) הרמב"ן והרא"ש וסיעתם והעמיקוס האחרונים: (טז) היינו דלא בעינן שיאכל כל אכילת פרס דסגרא זו לא נזכרת אלא בראש"ד ושאר הפוסקים לא הזכירוהו ויש לעיין דעת הרשב"א דכתב הפוסקים משמו דס"ל כהראב"ד דבעינן כוונת זכרי אכילת פרס אם גם כוונת כוונת כוונת דבעינן שיאכל את כל הפרס] אח"כ מלאמי באור זרוע שגם הוא ס"ל לדינא כהראב"ד דגם באורז וחטים בעינן דוקא שיהא בה כשיעור אבל זה לא זכר דבעינן שיאכל כל הפרס: (יז) הוא דעת הראב"ד והר"ם המוצא בהרא"ש והרשב"א והאור זרוע: (יח) הרא"ש בסוף דבריו בהלכות חלה והרשב"א בפסקי חלה שלו [כ"כ הח"י וא"ו]: (יט) מ"א: (כ) ח"י וש"א: (כא) א"ר והב"א ראייה לזה מתשו' הרשב"א [ודלא כמת"א שמתפק בזה] והב"א הפמ"ג: (כב) מ"א וכ"מ בבאור הגר"א: (כג) ואין זה בכלל מצטל אסור שאין כוונתו צמחינותו לנטלם אלא לטוחן את החטים [טור]: (כד) מ"א וט"ו וח"י והגר"א וש"א: (כה) ב"ח וש"א לחוש לדעת הפוסקים דקמח בקמח מקרי יבש ביבש ופוזר וניעור וכתב הגר"א דמעטם זה רוב בני ישראל אופין המלה קודם פסח דרוב דגן מלי בהם קלמ מלומחים: (כו) מ"א וכן הוא דעת הגר"א וש"א:

הערות: (1) עיין סי' תני"ח מ"ב ס"ק ג' בענין זה:

א"ת נ"ד
ר"ח מ.ת.
ת"ת
א"ת א.ס.
ס'ה
פ"ח
ע.ג"ד

הלכות ברכת הפירות סימן רח

ס רבנו יונה

קטניות עם קמח של חמשת מיני דגן ובשלו בקדירה (מא) מברך במ"מ ועל המחיה * ואם עשה ממנו פת (מב) מברך המוציא * ובהמ"ז ודוקא שיש באותו קמח מחמשת המינים כדי שיאכל ממנו כזית דגן (מג) בכדי אכילת פרס אבל אם אין בו זה השיעור מחמשת המינים * אינו מברך לבסוף בהמ"ז אלא (מד) בתחלה מברך המוציא כיון שיש בו (מה) טעם דגן אע"פ שאין בו כזית בכדי אכילת פרס (מו) ולבסוף (מז) על המחיה ואם בשלו (מח) * בקדירה (מט) * מברך תחלה במ"מ * ואחריו

שערי תשובה

אינו מברך רק ברכה אחת מעין ג' ואם אין נחמדות כ"כ דגן כשאוכל אלא בשיעור ארבעה ביצים יש נחמדות כזית מהחטים ואלו שיעור ארבעה

משנה ברורה

ט (מא) מברך במ"מ וכו'. כנ"ל בס"ט ע"ש: (מב) מברך המוציא ובהמ"ז. דפת גמור הוא: (מג) בכדי אכילת פרס. פרס הוא חצי ככר של עירוב י"א שלשה ביצים וי"א ארבעה וכזית הוא חצי ביצה ומשעריין בו כל האיסורים שאם אוכל כזית איסור ושהא באכילתו יותר משיעור אכילת פרס אינו מנטרף למלקות ולחוב חטאת וה"ל לענין זהמ"ז דנעיין דוקא שיאכל כזית דגן אין מנטרף השיעור כזית שלו אלא בכדי שיוכל לאכלו בתוך שיעור אכילת פרס וא"כ אינו מברך בהמ"ז אלא"כ היה מעורב בו קמח דגן אחד משמינית עכ"פ (מה) דלאו אס יאכל מהפת ארבעה ביצים יהיה מזה כזית דגן ויחייב בהמ"ז: (מד) בתחלה מברך המוציא וכו'. כדק"ל לקמן בסיומן ר"י דברכה ראשונה א"ל שיעור דאפילו על משהו יש לברך ברכה הראויה לאותו המין ומיני דגן חשיבי ולא נחבטלו בנחמדות בשום גווי כיון שנגרש טעמן: (מה) טעם דגן. הלא"ה לא חשיבי ובטיל (מו) ומברך שהכל ובג"ר: (מז) ולבסוף וכו'. אפילו (מו) לא אכל רק כזית מהפת: (מז) על המחיה. רביס מהאחרונים נתקשו בזה דלא מצינו כיוצא בזה בברכות דמתחלה המוציא ולבסוף על המחיה ועוד דמאי שנא מהא דכתב לענין ביטול בקדירה דאין מברך לבסוף רק בג"ר מחמת דאין בו כדי אכילת פרס וה"ל לענין פת ומחמת זה באמת הגיה הגר"א דל"ל גם כאלו ולבסוף בג"ר והרבה אחרונים טרחו ליישב דברי השו"ע [ענין בא"ר ובמטה יהודה] ומחמת זה ראוי לירא שמים שלא יאכל פת כזה אלא בתוך הסעודה ומ"מ הנוהג כדברי השו"ע אין למחות בידי דכן סתמו הרבה אחרונים לדינא ודע עוד דה"ה אס בהפת היה מעורב קמח דגן כזית בכדי א"פ אלא שהוא לא אכל רק מקצת מהפת שלא היה שיעור כזית דגן מכל הזיתים שאכל ג"כ אינו מברך בהמ"ז אלא על המחיה לדעת השו"ע או בג"ר לדעת הגר"א: (מח) בקדירה. ר"ל ולא היה בהקמח של מיני דגן כזית בכדי אכילת פרס [לא שהיה בהקמח כשיעור והוא לא אכל עד שיעור כזית וכנ"ל בלכות הקודם] דאף דבתחלה מברך במ"מ וכנ"ל בס"ט אכל על המחיה אינו יכול לברך אלא על שיעור כזית דגן וע"כ מברך רק ברכה בג"ר בשביל יתר המינים המעוררים" בתבשיל זה. וענין בציאור הלכה שציארנו דלאו דוקא מערוכות קמח דאילו מנכר כ"כ המיני דגן דה"ה אס עירב ה' מיני דגן עם דבש ותבלין או שאר מינים וכהיה דס"ט הג"ל (מח) ג"כ נעיין שיהא מהחמשה מיני דגן כזית בכדי א"פ ואי לא"ה אינו מברך ברכה אחרונה אלא בג"ר (מט) וע"כ מיני [גרופין] מה' מיני דגן שמבשל עם בולבע"ס וקטניות וכיו"ב אין לברך לבסוף על המחיה אלא דוקא כשאלו מהמיני דגן כזית בכדי אכילת פרס. ומ"מ לענין פת כיסנין שמעורב בתבלין הרבה [כגון זוקע"ר לעק"ך] ונהנין העולם לברך עליו לבסוף על המחיה כשיש בו כזית אף שבמין דגן לבדו שנמצא בו אין בו שיעור כזית ואולי שטעמם מפני שהתבלין בא להכשיר את האוכל מנטרף עם האוכל גופא לשיעור וכדאיתא כעין זה במ"א סימן ר"י. ולכתחלה טוב לזוהר לשער שיהיה בהקמח שיעור כזית: (מט) מברך תחלה במ"מ. וגם בזה נעיין דוקא שיהיה מנכר קצת טעם דגן דאס היה רק משהו בעלמא מקמח דגן ולא מנכר

מהמערוכות הנזכר פחות משיעור פרס שהוא שלשה ביצים שזוקות ואין לו כזית מפת אחר או אס שבע ממנו מברך אחריו בהמ"ז ואס אינו שבע

ביאור הלכה

שמאדדים לדינא יש לתפוס דאורו שיה לזמן לענינו אמנם נמנן גבורים חולק ע"ו ע"ש: * ואם עשה ממנו פת מברך המוציא. ומסתברא כל שיש לפניו פת מה' מיני דגן אפילו אינו נקיה ופת מעורב ויש בו כזית כח"פ מחטה אפ"ה עדיף טפי לברך על פת שאינה נקיה [פמ"ג]: * ובהמ"ז. עיין בפמ"ג שמסתפק לענין חיובא דאורייתא דנעיין כדי שביעה אס מנטרף יתר המינים להדגן לענין זה: * אינו מברך לבסוף בהמ"ז. עיין בשע"ח שכתב דאס אכל כדי שביעה ארץ לברך בהמ"ז ולא יאר טעמו [וספר בית אפרים שלו אין בדין] ואולי משום דחשש לשיטת הפוסקים דטעם כעיקר דאורייתא וסובר דגם לענין בהמ"ז שייך זה וע"כ החמיר בכדי שביעה דחובו בעלמא מדאורייתא אמנם מדברי הגר"א בלכות דא"ל שכתב דהעיקר הוא דכלל הברכות בסוף ארץ כזית נכ"פ לכאורה לא משמע כן וכן מדברי המחבר שקמח מה משמע דכלל גווי אינו מברך ברכה המזון: * בקדירה. עיין מ"מ מ"ש דלאו דוקא מערוכות קמח נקמח וכו' כ"כ הלחם חמודות והובא בשכנה"ג ואף דהמ"א בסוף סקט"ו כתב להיפך והעמיקו דבריו לזיה אחרונים לא רצימי לתפוס כן לדינא משום דהרבה אחרונים חתמו על דבריו ודעתם כהל"ל הנ"ל הלא המה המהר"מ ננע"ט בציאורו על המרדכי והמאמר מרדכי והנשמת אדם וכן מזדד ג"כ הע"מ והובא בא"ר [ולפי הנראה שגם הא"ר הסכים לזה ע"ש] וכן מצאור הגר"א בסק"ה ד"ה ואס בשלו וכו' מוכח בהדיא דס"ל כהל"ל הנ"ל:

* מברך תחלה במ"מ. עיין בג"ר דנעיין שיהא בו טעם דגן כן מוכח מריהטת דברי המחבר דלדלעיל קאי וכ"כ המ"א בסיומן ר"ד ס"ק כ"ה ע"ש [ואף דהפמ"ג רואה לדחוק שם בכוונת המ"א דלא יסבור כן פשטיית לשון המ"א משמע כמו שכתבנו וכן הוא דעת הא"ר] ואף דמדברי הט"ז נרש סימן זה ובריש סימן ר"ב משמע דס"ל דלא נעיין שיהא בו טעם דגן והוכיח זה ממה שכתב המחבר אפילו עירב עמהם דבש וכו' כבר תמהו עליו בספר מטה יהודה ובספר נשמת אדם דאילו ראה כלל דאפילו כשמעורב בדבש יוכל להרגיש קצת טעם דגן ע"ש ודעתם כמו שכתבנו בג"ר וגם בהגהת הגר"א לאנזאר חולק על הט"ז וגם מדברי הרא"ש [שכתב כל שעיקרו מחמשת המינים אפילו רובו ממין אחר] משמע דע"כ נעיין שיהא בו טעם דגן דל"ה אין שייך כלל לקרובו לעיקר וכעין זה מלאמי ג"כ בספר אור זרוע בשם פי"ר ר"ה ע"ש היטב ובפרט שמלאמי דעת הרא"ה בחידושו על הרי"ף סבור דנלית כזית ככ"פ אינו חשוב כלל וגם בתלמוד אינו מברך טרא מיני מוונות ונהי לדינא אין לזוז מדברי השו"ע שפקח כהאבטרהס בשם רבינו יונה דבתלמודו מברך בכל גוויי במ"מ טעם דגן עכ"פ נעיין: * ואחריו בורא נפשות. עיין

מתרגם: כוסמת וספוא עוגה מתוקה

(מה) הגר"א ודה"ח ומוכח דסברי דאילו מנטרף עם שאר המינים לענין חיוב ובספר מאמר מרדכי ראיתי שהוא מזדד דאפילו על כזית מהפת הזה חייב לברך בהמ"ז ע"ש טעמו [וכן משמע קצת מפר"ח שהביאו רע"א בחידושו] אכן יש לחמות דאפשר דדוקא לענין על המחיה כ"כ [ולענין מעשה טראי יש לפסוק בהגר"א ודה"ח שכתבו כן בפשיטות וכן פסק בשע"ח: (מו) ובשע"ח משמע דאפילו יש בהפת בכדי אכילת פרס ג"כ נעיין דוקא שיהיה בו טעם דגן הא לא"ה בעל לגבי השאר והא דכתב שם דמברך טרא מיני מוונות משום דמיירי לענין עירוב עם אורו דברכה האורו הוא במ"מ: (מו) פמ"ג ודה"ח ושע"ח ור"ל אף דכזית זה אין בו רק מעט דגן: (מח) והא דלא יאר המחבר זה בס"ט משום דקמך ע"ו הסעיף: (מט) ח"א:

הגהות ותיקונים: א) המעורבים:

